

כי י"ד על כס י"ה – מדוד דור – על היחס בין פורים יד' וט"ו לחג הפסח

1. אמר רב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת משמיה דרב: כשם שמשנכנס אב ממעטין בשמחה - כך משנכנס אדר מרבין בשמחה" רש"י: שארעו בהם ניסים לישראל כגון פורים ופסח [מגילה כט, א]
2. נכון ללמוד תורה שעה אחת קודם הסעודה, או בתוך הסעודה. ומה טוב ללמוד ההלכות הראשונות של פסח עם סעודת הפורים, לסמוך גאולה לגאולה. ושלושים יום קודם החג דורשים בהלכות החג [ילקוט יוסף]
3. וישלח ספרים אל-כל-היהודים, אשר בכל-מדינות המלך אחשוורוש--הקרובים, והרחוקים. כא לקיים, עליהם--להיות עושים את יום ארבעה עשר לחודש אדר, ואת יום-חמישה עשר בו: בכל-שנה, ושנה. כב כימים, אשר-נחודבהם היהודים מאויביהם, והחודש אשר נהפך להם מיגון לשמחה, ומאבל ליום טוב; לעשות אותם, ימי משתה ושמחה, ומשלוח מנות איש לריעהו, ומתנות לאביונים כו על-כן קראו לימים האלה פורים, על-שם הפור--על-כן, על-כל-דברי האיגרת הזאת; ומה-ראו על-ככה, ומה הגיע אליהם. כז קיימו וקיבלו היהודים עליהם ועל-זרעם ועל כל-הנלווים עליהם, ולא יעבור--להיות עושים את שני הימים האלה, ככתבם וכזמנם: בכל-שנה, ושנה. אסתר ט
4. ותאמר אסתר אם על המלך טוב ינתן גם מחר ליהודים אשר בשושן לעשות קדת היום ואת עשרת בני המן יתלו על העץ. [ט, יג]
5. כרכין המוקפין חומה מימות יהושע בן נון קורין בחמישה עשר. כפרים ועיירות גדולות קורין בארבעה עשר" ... [מגילה פרק א משנה א]
6. "מתניתין דלא כי האי תנא, דתניא, רבי יהושע בן קרחה אומר: כרכין המוקפין חומה מימות אחשוורוש קורין בחמשה עשר... תנא דידן מאי טעמא? - יליף פרזי פרזי... מה להלן מוקפת חומה מימות יהושע בן נון - אף כאן מוקפת חומה מימות יהושע בן נון. - אלא שושן דעבדא כמאן, לא כפרזים ולא כמוקפין! (רש"י: הכי קאמר אלא שושן דעבדה כמאן - אי ילפינן הך גזירה שוה, היאך עשו אותן שבשושן בחמשה עשר הא פרזי הוא, ולא ידעין בה שהוקפה מימות יהושע?) אמר רבא ואמרי לה כדי: שאני שושן הואיל ונעשה בה נס".
7. ר' סימון בשם ר' יהושע בן לוי: חלקו כבוד לישראל שהיית חריבה באותם ימים " [ירושלמי מגילה א א]
8. "ומה מעבדות לחרות אמרינן שירה, ממיתה לחיים לא כל שכן?!" (אמר ר' יצחק: לפי שאין אומרים הלל על נס שבחוצה לארץ... רב נחמן אמר: קרייתא זו הללא. רבא אמר: בשלמא התם - "הללו עבדי ה'" ולא עבדי פרעה; אלא הכא... - אכתי עבדי אחשוורוש אנן.!" [מגילה יד, א]
9. אשר הגלה מירושלים עם הגלה אשר הגלתה עם יכניה מלך יהודה אשר הגלה נבוכדנאצר מלך בבל. [אסתר ב, ו]
10. רב הונא אמר מהכא: ומה ראו על ככה ומה הגיע אליהם, מאן דאמר כולה - מה ראה אחשוורוש שנשתמש בכלים של בית המקדש [מגילה יט, א]
11. בהראתו את עשר כבוד מלכותו אמר רבי יוסי בר חנינא: מלמד שלבש בגדי כהונה: כתיב הכא זיקר תפארת גדולתו וכתוב התם לכבוד ולתפארת. [מגילה כא, א]
12. וכשהחריב נבוכדנאצר הרשע את ירושלים ובא לכבוש את מצרים מצא הכסא שם ונטלו והוליכו לבבל לישב שם והכישו הארי ונפל ממנו, וכן הוא אומר איך נפלת משמים, ומי משמים יפל, אלא שבקש לישב על הכסא של מי שנתנה לו חכמה מן השמים... וכשמלך אחשוורוש שלח והביא חכמים למצרים לעשות כדמות הכסא ולא יכלו לעשות, ועשו לשמו כסא אחר, לכך נאמר כשבת המלך אחשוורוש על כסא וגו'. (ילקוט שמעוני אסתר פרק א תתרמו)

13. וכלים מכלים שונים . וכלי ביהמ"ק ונמצאו נאין ויפין מכליו, ור' תחליפא אמר, זה שנשתמש בכלי ביהמ"ק ע"י.
14. חצי המלכות" ולא כל המלכות, ולא דבר שחוצץ למלכות, ומאי ניהו (ומהו?) - בנין בית המקדש" (מגילה טו, ב) .
15. ויקח המן את הלבוש ואת הסוס אזל אשכחיה דיתבי רבנן קמיה ומחוי להו הלכות קמיצה לרבנןאמר להו אתא מלי קומצי קמחא דידכו ודחי עשרה אלפי ככרי כספא דידי" [מגילה טז, א]
16. **17** רבי יהודה אומר: **ג' מצות נצטוו ישראל בכניסתן לארץ: להעמיד להם מלך, ולהכרית זרעו של עמלק, ולבנות להם בית הבחירה** . [סנהדרין כב, ב]
17. משה - ויבא עמלק וילחם עם ישראל ברפידים ויאמר משה אל יהושע בחר לנו אנשים וצא הלחם בעמלק מחר אנכי נצב על ראש הגבעה ומטה האלהים בידי ! ויעש יהושע כאשר אמר לו משה להלחם בעמלק ומשה אהרן וחור עלו ראש הגבעה. [שמות] ויכס הענן את אהל מועד וכבוד ה' מלא את המשכן: ולא יכל משה לבוא אל אהל מועד כי שכן עליו הענן וכבוד ה' מלא את המשכן: ובהעלות הענן מעל המשכן יסעו בני ישראל בכל מסעיהם: ואם לא יעלה הענן ולא יסעו עד יום העליתו: כי ענן ה' על המשכן יומם ואש תהיה לילה בו לעיני כל בית ישראל בכל מסע) **שמות פרק מ' ל"ג-ל"ח** .
18. שאול - שמע בקולם והמלכת להם מלך' (שמואל כב). וילחם סביב בכל אויביו במואב ובבני עמון ובאדום ובמלכי צובה ובפלישתים ובכל אשר יפנה ירשיע. ויעש חיל ויך את עמלק ויצל את ישראל מיד שושה' (שמואל א, יד מז- מח) פקדתי את אשר עשה עמלק לישראל בדרך בעלותו ממצרים. עתה לך והיכיתה את עמלק והחרמתם את כל אשר לו ולא תחמול עליו, והמתה מאיש עד אשה מעולל ועד יונק משור ועד שה מגמל ועד חמור' (שמואל א, טו ב- ג).
19. דוד - ויבואו כל זקני ישראל אל המלך חברונה... וימשחו את דוד למלך על ישראל' (שמואל ב, ה ג). 'וילך דוד הלך וגדול וה' אלוקי צבאות עמו' (שם י) 'ויהי אחרי מות שאול, ודוד שב מהכות את העמלק' (שמואל ב, א א). ויהי כי ישב המלך בביתו והניחו מסביב מכל אויביו. ויאמר המלך אל נתן הנביא ראה נא אנוכי יושב בבית ארזים וארון האלוקים יושב בתוך היריעה' (שמואל ב, ז א- ב). 'הנה בן נולד לך הוא יהיה איש מנוחה, והניחותי לו מכל אויביו מסביב ... הוא יבנה בית לשמי' (שם כב, ט-י)
20. מרדכי - 'מרדכי ירד בשביל שיבנה בית המקדש בימיו, והמן ירד שיבטל בנין בית המקדש'. (מדרש תהילים יח, יא; ילקוט שמעוני אסתר תקמה תתרמה; אגדת אסתר ה, ט). ושיצא ביתיה דנא... שנת שת למלכות דריוש מלכא ועבדו חנוכת בית אלהא דנה בחדוה' (עזרא ו, יד- טז
21. **ובמלכות אחשורוש בתחלת מלכותו כתבו שטנה על-ישיגי יהודה וירושלם: [עזרא ד א]**
22. בט"ו בניסן נכנסה אסתר לפני המלך, בי"ו בניסן תלו את המן, בכ"ג בסיון כתב מרדכי ספרים להשיב ספריו של המן, בי"ג באדר ויכו היהודים בכל איביהם וגו' (שם ט ה), והרגו בשושן חמש מאות איש ותלו את עשרת בני המן, על אשר כתבו שטנה על ישיבי יהודה וירושלם) **עזרא ד ו, [סדר עולם רבה כט]**
23. רבי יהושע בן לוי בשם ר' אלכסנדר אומר: כתוב אחד אומר 'תמחה את זכר עמלק' וכתוב אחד אומר 'כי מחה אמחה' (שם / שמות / יז), כיצד יתקיימו שני כתובים אלו? עד שלא פשט ידו בכסא 'תמחה' כשפשט ידו בכסא 'מחה אמחה', אפשר בשר ודם יכול לפשוט ידו בכסא של הקב"ה?! אלא ע"י שהחריב ירושלים שכתוב בה 'בעת ההיא יקראו לירושלים כסא ה) 'ירמיה ג (לפיכך 'מחה אמחה', ונאמר 'כי יד על כס יה מלחמה לה' ר' לוי בשם ר' חמא בר חנינא אמר: כל זמן שזרעו של עמלק בעולם, לא השם שלם, ולא הכס שלם, אבד זרעו של עמלק מן העולם, הכס שלם, והשם שלם. [תנחומא כי]

24. כי יד על כס י-ה" והסביר: "ידו של הקב"ה הורמה לישיבע בכסאו להיות לו מלחמה ואיבה בעמלק עולמית. ומהו 'כס' - ולא נאמר 'כסא', ואף השם נחלק לחציו [י-ה ולא ה' במילואו] נשבע הקב"ה שאין שמו שלם ואין כסאו שלם עד שימחה שמו של עמלק. ..."
25. אשר נתן המלך ליהודים אשר בכל עיר ועיר להקהל ולעמד על נפשם להשמיד ולהרג ולאבד את כל חיל עם ומדינה הצרים אתם טף ונשים ושללם לבוז". [אסתר ח, יא]
26. כתוב אחד אומר (ויקרא כג, ה): 'בחדש הראשון בארבעה עשר לחדש בין הערבים פסח לה', וכנגדו פסוק שני: 'ובחמשה עשר יום לחדש הזה חג המצות לה' שבעת ימים מצות תאכלו'
27. ברית מילה ופסח (משנה ותוספתא כריתות פרק א', א. 'ברית המילה מגדירה את הזהות המשפחתית של צאצאי משפחת האבות, והפסח מגדיר את שייכות כל המשפחות בישראל לזהות 'הלאומית' של עם בני ישראל היוצא ממצרים.
28. בעת ההיא יקראו לירושלם כסא יהוה ונקוו אליה כל הגוים לשם יהוה לירושלם [ירמיהו ח]

הֲרַגוּ הַיְהוּדִים וְאָבְדוּ חֲמֵשׁ מְאוֹת	
אִישׁ:	וְאֵת
פָּרְשְׁנֵתָא	וְאֵת
הַלְפֹן	וְאֵת
אֶסְפְּתָא:	וְאֵת
פּוֹרְתָא	וְאֵת
אֲדִלְיָא	וְאֵת
אֲרִידְתָּא:	וְאֵת
פְּרִמְשֵׁתָא	וְאֵת
אֲרִיסִי	וְאֵת
אֲרִדִי	וְאֵת
וְיִזְתָּא:	עֲשֶׂרֶת
בְּנֵי הַמֶּן בֶּן הַמְּדַתָּא צִרְרַת הַיְהוּדִים	
הֲרַגוּ... וְתֹאמְרוּ אֶסְתֵּר אִם עַל	
הַמֶּלֶךְ טוֹב יִנָּתֵן גַּם מִחֵר לַיְהוּדִים	
אֲשֶׁר בְּשׁוֹשֵׁן לַעֲשׂוֹת כְּדַת הַיּוֹם	
וְאֵת עֲשֶׂרֶת בְּנֵי הַמֶּן יִתְּלוּ עַל	
הָעֵץ.	

המזכירים כרכים ומוקפים מימות יהושע בן נון לא יוכלו להישאר עבדי אושורוש";

הרב קוק זצ"ל - מגד ירוזים